

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.12

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-11-4-9

Литвин Іван Іванович,

доктор юридичних наук,

директор ПВНЗ «Кропивницький інститут державного
та муніципального управління»

e-mail: I-litvin@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-7553-9711>**Супрун Володимир Миколайович,**

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри публічного та приватного права

ПВНЗ «Кропивницький інститут державного

та муніципального управління»

e-mail: suprunvm17@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5290-3493>

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу загального розуміння правового статусу особи, історико-правових аспектів трансформації змісту, як підґрунтя сучасного стану визначеного інституту. Розвиток держави та суспільства вцілому у сучасних умовах зазнає суттєвих змін. Попередні історичні періоди характеризувалися значними зрушеннями у багатьох сферах, боротьба за права людини, становлення сучасного розуміння правового статусу особи стало однією із визначальних характеристик століття, що минуло. Визнання людини та її прав і свобод на рівні міжнародних стандартів найвищою соціальною цінністю – свідчить про актуальність обраної проблематики. В свою чергу, нові виклики під час епідемії коронавірусу (COVID – 19) протягом 2020-2021 років яскраво засвідчили відносну визначеність (навіть вразливість) цілої групи прав людини, здатність держави їх обмежувати за різних обставин і в різні методи, недостатність механізмів гарантування та реалізації прав людини тощо. А, отже, потребує додаткового наукового аналізу система деструктивних чинників у трансформації правового статусу особи і засоби їх протидії. Окрім того, розвиток інформаційного суспільства стало стимулом для формування досить потужного блоку прав людини, що впливають із базового права на інформацію. Правовий статус особи утворюється сукупністю всіх прав, свобод і обов'язків людини і громадянина та є основою її правового становища. Правове становище особи – це складне поняття, що включає правовий стан особи, загальну правоздатність, політико-правові принципи, права, свободи і обов'язки людини і громадянина, а також гарантії реалізації і захисту прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Правовий статус особи – це сукупність або система суб'єктивних прав, свобод і обов'язків, які належать конкретній особі і закріплені в чинній системі права. Суспільство і окрему особу завжди цікавило наскільки стабільними та непорушними є їх права та свободи. Ми знаємо багато прикладів в історії, коли боротьба за права призводили до серйозних повстань, громадянських війн, суспільно-політичних рухів тощо.

Актуальність саме гарантій прав та свобод зберігається і дотепер. У юридичній науці це питання представлено досить широко, особливо в умовах зростання державно-правових гарантій статусу особи, фіксація на рівні міжнародних стандартів, підвищення вимог суспільства до держави щодо ефективного гарантування дотримання й реалізації своїх прав

Ключові слова: особа, людина і громадянин, правовий статус особи.

Lytvyn I., Suprun V. THE WAYS OF DEVELOPMENT OF LEGAL STATUS OF A PERSON IN UKRAINE

The article is devoted to the analysis of the general understanding of the legal status of a person, historical and legal aspects of the transformation of content, as the basis of the current state of a particular institution. The development of the state and society as a whole, in modern conditions is undergoing significant changes. Previous historical periods have been characterized by significant changes in many areas, the struggle for human rights, the formation of a modern understanding of the legal status of the individual has become one of the defining characteristics of the past century. Recognition of man and his rights and freedoms at the level of international standards as the highest social value - indicates the relevance of the chosen issue. In turn, new challenges during the coronavirus epidemic (COVID - 19) during 2020-2021 clearly showed the relative certainty (even vulnerability) of the whole group of human rights, the ability of the state to limit them in different circumstances and in different methods, lack of guarantee and implementation mechanisms. human rights, etc. And, therefore, the system of destructive factors in the transformation of the legal status of a person and the means of counteracting them need additional scientific analysis. In addition, the development of the information society has become an incentive to form a fairly powerful block of human rights arising from the basic right to information. The legal status of a person is formed by the totality of all rights, freedoms and obligations of a person and a citizen and is the basis of his / her legal status. The legal status of a person is a

complex concept that includes the legal status of a person, general legal capacity, political and legal principles, rights, freedoms and responsibilities of man and citizen, as well as guarantees of realization and protection of human rights and freedoms. The legal status of a person is a set or system of subjective rights, freedoms and responsibilities that belong to a particular person and are enshrined in the current system of law. Society and the individual have always been interested in how stable and inviolable their rights and freedoms are. We know many examples in history when the struggle for rights led to serious uprisings, civil wars, socio-political movements and so on.

The relevance of guarantees of rights and freedoms remains to this day. In jurisprudence, this issue is presented quite widely, especially in the context of growing state and legal guarantees of individual status, fixation at the level of international standards, increasing society's requirements for the state to effectively guarantee the observance and realization of their rights.

Key words: person, person and citizen, legal status of a person.

Постановка проблеми. Характеризуючись фундаментальністю, всеосяжністю, виключністю ролі, правовий статус особи виступає предметом постійної уваги суспільства до різних його аспектів. Попередній історичний досвід може стати підґрунтям для належного розуміння поняття «правовий статус особи» у подальшому. Досить широкий зміст, яке містить у собі поняття, передбачає виокремлення певних підходів у науці. Сучасні процеси глобалізації виступають потужним чинником трансформації багатьох сфер, в тому числі й у межах нашої проблематики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Підходи до розуміння правового статусу особи у вітчизняній та зарубіжній літературі знайшли широке відображення у працях багатьох науковців. Важливе місце посідають фундаментальні положення, які розробили в своїх працях видатні мислителі й науковці минулого: Аристотель, Г. Гегель, І. Кант, Дж. Кейнс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо та інші. Із числа вітчизняних науковців, що на загальнотеоретичному рівні вивчали проблематику правового статусу особи, представлені праці теоретиків держави та права й конституціоналістів, як: С.С. Алексєєв, А.М. Завальний, Т.І. Заславська, М.Г. Кобець, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, В.О. Серьогін тощо.

Метою статті є виявлення закономірностей та виокремлення пріоритетних напрямків розвитку правового статусу особи в усій багатогранності цього інституту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз історико-правових аспектів інституту правового становища особи дає змогу виокремити окремі періоди його розвитку на прикладі державних утворень на території України.

Виокремлюємо сім основних періодів розвитку інституту «правового статусу особи» в історії держави та права України:

- 1) Античний період (грецькі міста-держави, скіфи, сармати);
- 2) Період Середньовіччя (Київська Русь, Галицько-Волинська держава, Литва, Польща);
- 3) Козацька доба ;
- 4) Період перебування у складі двох імперій (Австро-Угорщина та Росія);
- 5) Доба національно-визвольних змагань початку ХХ ст.;
- 6) Радянський період;
- 7) Період незалежності.

Короткий огляд окремих періодів розвитку суспільства й держави на теренах України дає змогу простежити трансформацію змісту поняття «правовий статус особи». Однак, саме здобуття незалежності стало стимулом втілення норм міжнародних стандартів у формуванні системи права, поступової імплементації норм Європейського співтовариства, удосконалення гарантійних та процедурних механізмів.

Актуалізація уваги на кардинальних змінах у суспільстві досить багатовекторна. Юриспруденція теж зазнає змін, про що наголошується вченими. Зміна парадигм у майбутньому може вплинути на зміни у праві (як матеріальному, так і процесуальному), що призведе до зміни ролі юриста та юридичної освіти у суспільних процесах. На цих та багатьох інших питаннях актуалізував увагу А. Завальний у своїй публікації «Інновації юридичної освіти: осмислення, виклики, перспективи» [1]. Зокрема автор зазначає, що прискорення еволюційного прогресу є одним із основних викликів у сьогоденні для юриста-практика та юридичної освіти в цілому. З нашого боку слід додати, що аналогічні виклики в більшій ступені постають і перед юридичною наукою.

Правова спільнота системи ЗВО України є потужним потенціалом у вирішенні правових проблем сьогодення. Зазначені кроки здійснюються у формі конференцій, круглих столів, наукових читань, дисертаційних досліджень врешті-решт.

Так, на базі Національної академії внутрішніх справ України у 2019 році відбулася ціла низка наукових заходів (відображених у репозитарії Академії), частина із яких безпосередньо пов'язана із вирішенням питань правового статусу особи, шляхів удосконалення, місця Національної поліції у цих процесах: «Національні правові системи в умовах глобалізації (пам'яті Мурашина О.Г.)» [2, 3, 4].

Позитивним аспектом є долучення курсантів та студентів до наукового пошуку у сфері прав людини й правового статусу особи: Актуальні питання вдосконалення діяльності Національної поліції України в сфері превенції та запобігання корупції. Матеріали підсумкової науково-теоретичної конференції наукового товариства курсантів та студентів інституту (Україна, м. Київ, 24-25 квітня 2019 року) [5].

Базові права людини закріплені у системі міжнародно-правових актів, що виступають у якості стандартів. Розуміння стандартів у галузі прав людини представлено в одній із праць видатного фахівця

П.М. Рабіновича: «міжнародні стандарти прав людини – це закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних, терміно-понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлювані досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного або політичного характеру» [6]. Деякими із цих базових документів закріплюється створення інституцій, як наприклад, створення та правовий статус Європейського суду з прав людини передбачено Європейською конвенцією про захист прав та основних свобод 1950 року. Утворені і функціонують спеціальні міжнародні організації, які покликані здійснювати захист прав та свобод. На такі організації часто покладаються контрольно-наглядові функції.

Поступове утвердження на міжнародному рівні ідеї про людину як найвищу соціальну цінність, процес розвитку міжнародних стандартів з прав людини, підвищення ролі та значущості міжнародних механізмів у їх забезпеченні – дають можливість зробити висновок про формування в сучасний період ще одного права людини - права на міжнародний захист.

Саме цей аспект реалізовано громадянами України найбільш широко через Європейський суд з прав людини. Україна посідає перші місця за кількістю звернень до ЄСПЛ. Наші взаємини з Європейським судом з прав людини досить «близькі», враховуючи кількість скарг від України. Так, українські скарги на початок 2019 р. становили 12,9% всієї завантаженості ЄСПЛ, їхня точна кількість – 7267. Всього в реєстрі ЄСПЛ на 31 грудня 2018 року було зареєстровано близько 56350 скарг, свідчить статистика Суду. За цим показником Україну випередили лише дві держави-члена РС, Росія та Румунія (11745 та 8503 скарги відповідно) [7]. У 2019 році щодо України було винесено низку рішень. При цьому серйозна проблема для України є невиконання або неналежне виконання рішень Суду. Хоча за даними розміщеними на сайті судової влади України тенденція останніх років у цьому аспекті свідчить про покращення ситуації Так, у 2018 році було виконано більше 400 рішень Європейського Суду. Спостерігається позитивна тенденція до збільшення обсягів по виконанню рішень Європейського суду і 2017 – 2019 роки стали рекордними для України: 2017 – 100, 2018 – 318, а станом на 14 червня 2019 року вже визнано такими, що виконані Україною, 418 рішень Європейського суду [8].

Здійснення захисту прав людини залежить від наявних юридичних механізмів тієї або іншої держави. У такому разі, основними гарантами прав людини є національне законодавство і сама держава, на території якої проживає дана особа. Особа може реалізувати своє право на міжнародний захист лише в тому разі, якщо вона вичерпала всі внутрішньодержавні засоби правового захисту (у разі якщо держава визнала юрисдикцію відповідних міжнародних органів). Тому саме держава (відповідно до ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року) зобов'язана забезпечити кожну людину, якщо її права порушені, ефективними засобами правового захисту.

Звідси й випливає необхідність вдатися до короткої характеристики системи правового захисту людини, який у тому чи іншому вигляді повинен існувати у будь-якій сучасній державі.

В Конституції України закріплені увесь комплекс основних прав людини, кожне з яких має бути забезпечене відповідним юридичним механізмом. Щодо трансформації конституційних норм в Україні, то ми стали свідками численних змін з 1996 року. Хоча Розділ 2 Конституції України не зазнав змін (основним чинником напевно є більш складна процедура), проте права людини – це інститут, який постійно наповнюється новим змістом, формуються нові групи прав людини. Так XXI століття відзначається формуванням четвертого покоління прав людини та його подальшим розвитком.

Критеріїв для класифікації прав людини досить велика кількість. Вибір тих чи інших критеріїв залежить від багатьох факторів. Зустрічаємо класифікації правового статусу за такими критеріями: за характером (змістом) (загальний, спеціальний; галузевий; індивідуальний); за суб'єктами розрізняють правовий статус: фізичних та юридичних осіб; іноземців, осіб без громадянства; статус біженців; статус українських громадян, які перебувають за кордоном; професійний та посадовий статус; статус осіб, що знаходяться у екстремальних умовах тощо.

Поява нових галузей права свідчить про поглиблення суспільних процесів у цій сфері (космічне право, наприклад), що в свою чергу впливає на трансформацію змісту правового статусу особи, напрацювання нових механізмів. Як правило, тут використовують галузевий підхід до класифікації.

Не менш важливим аспектом у системі правового статусу особи – практична реалізація суб'єктивних прав, яка досягається за допомогою юридичних механізмів. На думку Г. Шмельової, правовий механізм забезпечення прав людини – це система ефективних юридичних засобів реалізації, охорони і захисту прав людини [9, с. 49-51]. Автор виділяє два основні види юридичних процедур реалізації суб'єктивних прав: процедури пов'язані з правозастосуванням, і процедури, не пов'язані з ними. Але так чи інакше юридична процедура повинна являти собою оптимальний засіб реалізації прав людини, здатний забезпечити максимальне задоволення її потреб.[9, с. 50].

Починаючи з 2014 року в Україні з'явилися декілька нових видів суб'єктів зі спеціальним правовим статусом: внутрішньо переміщені особи, учасник АТО, ветеран війни (зміни в законодавстві, у попередній редакції учасник II Світової війни) тощо.

Окрім цього в науці з'являються нові категорії, що розширюють розуміння правового статусу. Одним із таких підходів відзначається В. Гапотій, що аналізує поняття «суверенітет особи» [10].

Окрема увага у цих процесах на нашу думку, відводиться ролі та місцю системи правоохоронних органів, а особливо Національної поліції, в сфері захисту прав і свобод людини і громадянина.

Національна поліція посідає важливе місце у системі державного гарантування дотримання прав і свобод. Окремі аспекти виконання функцій Національної поліції у сфері прав людини відображені у навчальних та практичних посібниках, дисертаційних досліджень, публікаціях у фахових виданнях.

Одним із таких практичних посібників є «Права людини в діяльності поліції» [11]. У посібнику визначаються правові засади діяльності поліції щодо захисту прав людини, а саме: Загальна Декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966), Міжнародний пакт про соціальні, економічні та культурні права (1966), Європейська Конвенція захисту прав людини та основоположних свобод (1950), Декларація про поліцію (2001), Європейський Кодекс поліцейської етики (2001) та інші. Визначено особливості роботи поліції щодо забезпечення різних груп прав людини (політичні, соціальні, економічні, культурні).

Одним із комплексних дисертаційних досліджень нашої проблематики є робота І. Берестовського «Роль органів внутрішніх справ у реалізації функції захисту прав людини і громадянина» [12]. Автор приходить до висновків, що реалізація функції захисту прав людини і громадянина передбачає наявність високого рівня правової свідомості, правової культури не тільки населення, а й, насамперед, працівників правоохоронних органів, які через виконання своїх обов'язків уособлюють авторитет держави, впливають на якість правозахисної діяльності. Правова культура відіграє провідну роль у формуванні нової моделі взаємовідносин працівників міліції (з 2015 року поліції) з населенням, завдяки чому створюється нова правова ідеологія правоохоронної діяльності, спрямована на підвищення іміджу співробітників поліції, досягнення взаємної довіри, надання соціальних послуг тощо. [12, с. 14]. При цьому, «функція захисту прав людини і громадянина», автор розуміє як провідний напрям в діяльності демократичної, соціальної, правової держави, при здійсненні якого реалізується система організаційних та правових заходів, спрямованих на недопущення протиправних посягань на права людини і громадянина, відновлення порушених прав, використання яких здійснюється суб'єктами публічного та приватного права на засадах верховенства права, рівності і справедливості [12, с. 12].

Таким чином, трансформаційні глобальні зміни які переживає наразі людство виступають чинником впливу на правовий статус особи, який простежується у декількох напрямках, подальше розширення прав людини та підвищення рівня гарантій їх реалізації, розвиток нових галузей права стимулює появу нових поколінь прав людини, зокрема у останні роки виокремилосся четверте покоління прав людини, що мають колективний, комплексний характер. Одними із найбільш динамічно розвиваючихся прав людини у ХХІ ст. є на нашу думку, інформаційні та екологічні права.

Також варто відзначити поступове впровадження комплексного блоку прав, що мають узагальнюючу назву «прайвесі» (український відповідник – «право на приватність»). Ці аспекти комплексно у докторській дисертації досліджував В.Серьогін [13].

Всю систему гарантій забезпечення соціально-економічних прав можна умовно поділити на державно-правові гарантії, до яких треба віднести соціальну політику держави, судовий захист тощо, і міжнародно-правові. Окрім цього виокремлюють такі чотири види гарантій, як: політичні, юридичні, економічні та ідеологічні [14].

Висновки. Таким чином, провівши теоретико-правовий та історико-правовий аналіз інституту «правового статусу особи» можемо зробити такі висновки:

1. Процес заселення причорноморських територій греками був об'єктивним, пов'язаним з розвитком їх цивілізації. Суспільний устрій полісів мав досить значне різноманіття, враховуючи правове становище та роль і значення у суспільно-політичному житті. При цьому зберігалися особливості суспільно-політичного устрою усього античного світу. Слід відзначити зміни у правовому становищі рабів зі зміною зовнішніх та внутрішніх чинників окремих держав.

2. Виокремлюємо сім основних періодів розвитку інституту «правового статусу особи» в історії держави та права України: Античний період (грецькі міста-держави, скіфи, сармати); Період Середньовіччя (Київська Русь, Галицько-Волинська держава, Литва, Польща); Козацька доба; Період перебування у складі двох імперій (Австро-Угорщина та Росія); Доба національно-визвольних змагань початку ХХ ст.; Радянський період; Період незалежності.

3. Акцентовано увагу на значній кількості класифікацій основних прав і свобод людини, але більшість авторів схиляється до традиційної класифікації, яка властива Загальній Декларації прав людини: 1) особисті; 2) політичні; 3) соціальні; 4) економічні, 5) культурні. Не втрачає актуальності поділ за поколіннями прав людини на 4 групи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Завальний А. М. Інновації юридичної освіти: осмислення, виклики, перспективи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 113-132.

2. Національні правові системи в умовах глобалізації (пам'яті Мурашина О.Г.). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/14054>.

3. Адміністративно-правове забезпечення діяльності МВС України, Національної поліції України та інших суб'єктів публічної адміністрації URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/15194>.
4. «Верховенство права як гарантія конституційного ладу» Верховенство права як гарантія конституційного ладу URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/16760>
5. *Актуальні питання вдосконалення діяльності Національної поліції України в сфері превенції та запобігання корупції*. Матеріали підсумкової науково-теоретичної конференції наукового товариства курсантів та студентів інституту (Україна, м. Київ, 24-25 квітня 2019 року).
6. Рабінович П.М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України* № 1 (84) 2016. С. 19-29.
7. Україна увійшла у першу трійку за кількістю скарг проти неї в Європейському суді з прав людини. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/01/24/7091973/>.
8. Інформація щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України URL: <https://minjust.gov.ua/m/informatsiya-schodo-vikonannya-rishen-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravah-proti-ukraini>.
9. Шмельова Г. Юридичні механізми забезпечення прав людини. *Право України*. 2013. № 10. С. 49-51.
10. Гапотій В. Д. Суверенітет особи: суперечливість теоретико-правових підходів. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2009. №3. С. 3-10.
11. Права людини в діяльності поліції. Практичний посібник. НАВС 2016. 79 с.
12. Берестовський І.В. Роль органів внутрішніх справ у реалізації функції захисту прав людини і громадянина : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.01. Київ, 2012. 19 с.
13. Серьогін В.О. Конституційне право особи на недоторканність приватного життя (прайвесі): проблеми теорії та практики: дис. ... д.ю.н.: 12.00.02. Харків. 2011. 432 с.
14. Конституційне право України : навч. посіб. / Н. К. Шапгала, Г. В. Задорожня. Д. : ТОВ «ЛізуновПрес», 2012. 472 с.

REFERENCES:

1. Zavalnyi A. M. (2018). Innovatsii yurydychnoi osvity: osmyslennia, vyklyky, perspektyvy. [Innovations in legal education: understanding, challenges, prospects]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. 2018. № 4. 113-132. [in Ukrainian].
2. Natsionalni pravovi systemy v umovakh hlobalizatsii (pamiaty Murashyna O.H.). [National legal systems in the context of globalization (in memory of Murashin OG)]. Retrieved from: <http://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/14054>. [in Ukrainian].
3. Administratyvno-pravove zabezpechennia diialnosti MVS Ukrainy, Natsionalnoi politsii Ukrainy ta inshykh subiektiv publichnoi administratsii [Administrative and legal support of the activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the National Police of Ukraine and other subjects of public administration] Retrieved from: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/15194> [in Ukrainian].
4. Verkhovenstvo prava yak harantiia konstytutsiinoho ladu [The rule of law as a guarantee of the constitutional order]. [in Ukrainian].
5. Aktualni pytannia vdoskonalennia diialnosti Natsionalnoi politsii Ukrainy v sferi preventsii ta zapobihannia koruptsii. [Current issues of improving the activities of the National Police of Ukraine in the field of prevention and prevention of corruption]. Ukraina, m. Kyiv, 24-25 kvitnia 2019 roku. [in Ukrainian].
6. Rabinovych P.M. (2016) Mizhnarodni standarty prav liudyny: vlastyvosti, zahalne poniattia, klasyfikatsiia. [International human rights standards: properties, general concept, classification]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy* № 1 (84). 19-29. [in Ukrainian].
7. Ukraina uviishla u pershu triiku za kilkistiu skarh proty nei v Yevropeiskomu sudi z prav liudyny. [Ukraine is in the top three in the number of complaints against it in the European Court of Human Rights]. [in Ukrainian].
8. Informatsiia shchodo vykonannya rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravakh proty Ukrainy. [Information on the implementation of judgments of the European court of human rights in cases against Ukraine]. Retrieved from: <https://minjust.gov.ua/m/informatsiya-schodo-vikonannya-rishen-evropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-u-spravah-proti-ukraini>. [in Ukrainian].
9. Shmelova H. (2013) Yurydychni mekhanizmy zabezpechennia prav liudyny. [Legal mechanisms for ensuring human rights] *Pravo Ukrainy*. № 10. 49-51. [in Ukrainian].
10. Hapotii V. D. (2009). [in Ukrainian]. Suverenitet osoby: superechlyvist teoretyko-pravovykh pidkhodiv. [Sovereignty of the person: contradiction of theoretical and legal approaches]. *Visnyk Zaporizkoho yurydychnoho instytutu*. №3. 3-10. [in Ukrainian].
11. Prava liudyny v diialnosti politsii.(2016) [Human rights in policing]. *Praktychnyi posibnyk*. NAVS. [in Ukrainian].
12. Berestovskiy I.V. (2012). Rol orhaniv vnutrishnikh sprav u realizatsii funktsii zakhystu prav liudyny i hromadianyna [The role of law enforcement agencies in the implementation of the function of protection of human and civil rights] avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk: .Kyiv. [in Ukrainian].

13. Serohin V.O. (2011). The constitutional right of a person to privacy: problems of theory and practice. *dys. ... d.iu.n. Kharkiv. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редакції: 15.10.2021

УДК 340.12

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-11-9-14

Зеленко Інна Павлівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
e-mail: zelenko0212@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0226-7481>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ПЛЮРАЛІЗМ ОЦІННИХ ПОНЯТЬ

У статті акцентовано увагу на тому, що в юридичній науці відсутній єдиний підхід до термінології оцінних понять. Висвітлено, що невизначеність термінології створює труднощі при використанні поняття у науковій діяльності й у їх практичному застосуванні. Набула подальшого розгляду теза про те, що варіант «оціночне» поняття не відповідає правилам українського мовотворення та є калькою з російськомовного аналога. Підкреслено, що більш прийнятним для використання є термін «оцінне» поняття. З'ясовано, що існує плюралізм дефініцій оцінного поняття. Зазначено, що науковцями надаються різноманітні дефініції оцінних понять. Наголошено, що у визначенні оцінних понять увага приділяється тим чи інших специфічним рисам правового явища. Висвітлено, що оцінним поняттям є вираженні у нормі права явища, які мають абстрактний характер, що мають невизначені ознаки, набувають конкретизації в результаті застосування норм права, метою якого є забезпечення вповноваженим суб'єктом, виходячи із рівня його правової культури, персоніфікації фактів, які мають значення, що закріплено у нормі права. Розглянуто, що погляди щодо властивостей оцінних понять у юридичній літературі також різняться. Наголошено, що розуміння ознак оцінних понять має значення для наукового розуміння та практичного використання зазначеного явища. Висвітлено, що науковці акцентують увагу на об'єктивних або суб'єктивних властивостях оцінних понять. Продемонстровано, що ознаками оцінних понять як правового явища є 1) абстрактний характер; 2) невиразність ознак; 3) конкретизація в процесі правозастосування; 4) змісту від правової культури особи, що вповноважена застосовувати правову норму; 5) зміст фактично визначається суб'єктом правозастосування; 6) індивідуалізація фактів, що мають значення, що виходить із норми права.

Ключові слова: юридична термінологія, оцінні поняття, дефініція оцінних понять, ознаки оцінних понять, оцінні поняття як правові явища.

Zelenko I. TERMINOLOGICAL PLURALISM EVALUATION CONCEPTS

The article emphasizes that in legal science there is no single approach to the terminology of evaluative concepts. It is highlighted that the uncertainty of terminology creates difficulties in using the concept in scientific activities and in their practical application. The thesis that the variant "evaluative" concept does not correspond to the rules of Ukrainian language formation and is a tracing paper from the Russian-language analogue was further considered. It is emphasized that the term "evaluative" concept is more acceptable for use. It has been found that there is a pluralism of definitions of the valuation concept. It is noted that scientists provide various definitions of evaluative concepts. It is emphasized that in the definition of evaluative concepts attention is paid to certain specific features of the legal phenomenon. It is highlighted that the evaluative concept is the expression in the rule of law of phenomena that have an abstract character, have indefinite features, become concretized as a result of the application of law, the purpose of which is to provide the authorized entity, based on its legal culture, personification have the meaning enshrined in the rule of law. It is considered that views on the properties of evaluative concepts in the legal literature also differ. It is emphasized that understanding the features of evaluative concepts is important for scientific understanding and practical use of this phenomenon. Scientists have been shown to focus on the objective or subjective properties of evaluative concepts. It is shown that the signs of evaluative concepts as a legal phenomenon are 1) are abstract in nature; 2) vagueness of signs; 3) specification in the process of law enforcement; 4) the content of the legal culture of the person authorized to apply the legal norm; 5) the content is actually determined by the subject of law enforcement; 6) individualization of facts that have a meaning based on the rule of law.

Key words: legal terminology, evaluative concepts, definition of evaluative concepts, features of evaluative concepts, evaluative concepts as legal phenomena.

Постановка проблеми. Суспільство є складною соціальною системою, яка постійно змінюється, розвивається та еволюціонує. Відносини між елементами системи стають більш складними, виникають й зовсім нові. Традиційно найважливіші суспільні відносини у державі урегульовуються за допомогою права, набувають характер правових. Як вже зазначалося, соціальний розвиток сприяє виникненню нових ситуацій, які необхідно включати у сферу правового регулювання. Не викликає сумніву, що у романо-германській